

Norsk reality og teksterens virkelighet

Anglisismer, intralingvale og interlingvale oversettelser i NRK og TV 2

Annjo Klungervik Greenall

Institutt for språk og litteratur

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

annjo.k.greenall@ntnu.no

Sammendrag

Norske realityserier inneholder store mengder spontan tale med mye bruk av anglisismer. I denne studien retter jeg oppmerksomheten mot hvordan disse anglisismene framstår i intralingval oversettelse, nærmere bestemt teksting for hørselshemmede (TFH), i NRK og i TV 2. Gjengis anglisismene direkte, oversettes de interlingvalt (til norsk), eller utelates de? Som såkalt statskanal har NRK et spesielt ansvar for å styrke norsk språk. Konsesjonsvilkårene til TV 2 legger opp til et lignende ansvar. Dette gjør det interessant å undersøke om og/eller i hvilken grad NRK og TV 2 benytter seg av språklig proteksjonistiske strategier som *interlingval oversettelse* og *utelatelse*. En kvantitativ analyse av ett korpus fra NRK og ett fra TV 2 viser at det er en stor overvekt av den ikke-proteksjonistiske strategien *direkte gjengivelse* i begge disse mediekanalene. Analysen viser også at NRK bruker færre av de proteksjonistiske strategiene enn det TV 2 gjør. Årsaken til dette kan være at NRKs interne retningslinjer for teksting, som spesifiserer at normen skal være direkte gjengivelse av anglisismer. TV 2 har ikke tilsvarende retningslinjer for behandling av anglisismer og åpner dermed muligens opp for mer individuelle tilnærminger, hvor enkelttekstere oftere velger å oversette dem enn andre. Ulikhetene i tilnærming mellom tekstere i NRK og TV 2 kan skyldes ulikheter i språkholdninger, fluktuerende språknormer grunnet intensiv språkkontakt, og forskjeller i oppfatning av hvem målgruppen for TFH er (bare hørselshemmede, eller en bredere gruppe). Uansett illustrerer denne typen tilnærming – dvs. større bruk av interlingval oversettelse – at TFH kan brukes som arena for styrking av norsk språk, selv om det bør vurderes i hvilken grad interlingval oversettelse trekker hørende seeres oppmerksomhet vekk fra det som skjer på skjermen, og om programdeltakeres identitet ivaretas tilstrekkelig hvis tekstingen ikke gjengir det de faktisk sier.

Nøkkelord: realityserier, anglisismer, teksting for hørselshemmede, intralingval oversettelse, språklig proteksjonisme

Abstract

Norwegian reality shows feature extensive spontaneous speech, often incorporating a significant number of Anglicisms. In this study I investigate how these Anglicisms appear in intralingual subtitling for the d/Deaf and hard of hearing (SDH) on NRK and TV 2. Are the Anglicisms directly transferred, interlingually translated into Norwegian, or omitted? As a 'state broadcaster' [statskanal], NRK bears a unique responsibility for promoting the Norwegian language. TV 2's licensing conditions outline a similar responsibility. This makes it interesting to investigate whether and/or to what extent NRK and TV 2 employ linguistic protectionist strategies such as *interlingual translation* or *omission*. A quantitative analysis of corpora from both NRK and TV 2 reveals a strong preference for the non-protectionist strategy of *direct transfer* across both channels. The analysis also shows that NRK employs fewer of the protectionist strategies than TV 2. The reason for this may be that NRK's internal subtitling guidelines, which specify that the standard should be direct reproduction of Anglicisms. TV 2 does not have corresponding guidelines for handling Anglicisms, and thus may allow for more individual approaches, where some subtitlers more often choose to translate them than others. The differences in the way some of TV 2's subtitlers approach the task may be due to differences in language attitudes, fluctuating language norms caused by intensive language contact, and differing views on the target

audience for SDH (whether exclusively the hearing impaired, or a broader group). Regardless, the use of strategies like interlingual translation highlights the potential for SDH to support the Norwegian language, although it should be considered to what extent interlingual translation distracts hearing viewers from on-screen events, and whether participants' identities are adequately represented when subtitles deviate too much from their actual speech.

Keywords: reality shows, Anglicisms, subtitling for the deaf and hard-of-hearing, intralingual translation, linguistic protectionism

Innledning

En svært stor andel av underholdningstilbudet i TV-kanaler og strømmetjenester i dag består av såkalte *realityserier*. Mange av disse er basert på ulike former for samhandling mellom deltakere – samarbeid, utfordringer og konkurranser – noe som ofte genererer store mengder naturlig, spontan tale. Mye av denne talen inneholder et stort antall engelskspråklige innslag – *anglisismer* – forstått her som lån og engelske elementer i kodeveksling. Dette gjenspeiler en utvikling mot en stadig økende grad av anglifisering av det norske språket (jf. Sunde, 2018). Selv om det kan være vanskelig å objektivt måle graden av anglifisering av et gitt språk (jf. Graedler, 2012), gir slike realityserier et godt inntrykk av hvor norsken er på vei, og bildet som presenteres er rimelig klart: Norsk språk er i sterk forandring,¹ og endringene går svært fort. Noen stiller seg nøytrale til denne utviklingen, andre har gitt opp kampen mot den, mens atter andre fremdeles bekymrer eller irriterer seg over den. Dette gjelder både toneangivende samfunnsdebattanter (f.eks. Uri, 2024) og vanlige mediebrukere. Til tross for at størstedelen av klagene over språkbruk som sendes inn til NRK i løpet av et år dreier seg om skrivefeil i norsk og forekomster av banning, er det også flere som angår bruk av anglisismer.² Noen synes med andre ord at det er bekymringsverdig og/eller provoserende at norske reality-deltakere *chiller* i stedet for å slappe av, at de syns ting er *good* i stedet for bra, eller at de opplever at noe er – ikke *meget mistenkelig* (som man kunne sagt) – men *fucking sketchy*.³

«NRK er mer enn bare en TV-kanal», skriver Språkrådets direktør Åse Wetås i et debattinnlegg i nettavisen M24 og fortsetter: «Allmennkringkasteren er en nøkkelfaktor i arbeidet for å styrke og bevare de norske språkene» (Wetås, 2023, u.s.). Samtidig har Språkrådet tradisjonelt forholdt seg ganske avslappet til engelske innlån i norsk, og utpekt domenetap – fullstendig erstatning av ett språk med et annet innenfor et viktig samfunnsdomene – til den største trusselen (Gunnedal, 2004; Wetås, 2024). Rent konkret forholder NRK seg til den såkalte *NRK-plakaten*, som er en del av NRKs vedtekter (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023). Her stadfestes det, i § 16, at «NRK skal styrke det norske og de samiske språkene, og styrke norsk og samisk identitet og kultur». Denne paragrafen er åpenbart åpen for fortolkning, spesielt når det gjelder hva slags grep som bør tas for å styrke disse språkene. NRK gjør imidlertid et forsøk på å detaljere hva dette kan innebære i et sett med språkregler (NRK, u.å.), der det blant annet påpekes at «Norske ord og uttrykk skal velges i størst mulig grad» (pkt. 2.4).

Når dette er sagt, er det selvsagt slik at språkbruken til deltakerne i realityserier verken kan, eller fra et produksjonsperspektiv, bør, styres. En stor del av appellen til slike serier er forårsaket av deltakernes spontanitet og autenticitet, noe som ofte – fordi det gjerne er unge mennesker det er snakk om – vil innebære bruk av et sterkt anglifisert språk. I tillegg til dette muntlige språket fins det imidlertid en skriftlig versjon av det, tilgjengelig nederst på

¹ Dette gjelder spesielt det *muntlige* språket. Skriftspråket, som i utgangspunktet er underlagt et strengere normverk og oppfølging av dette normverket, endrer seg ikke i samme takt (jf. Aitchison, 2013).

² Hanne Vestvold, informasjonskonsulent, NRK, personlig kommunikasjon, 05.04.2025.

³ Alle eksempler er fra materialet som er samlet inn i forbindelse med denne studien med mindre annet er påpekt.

skjermen. Kringkastingslovens §§ 2-5 fastsetter at NRK har plikt til å tilrettelegge sitt tilbud for personer med funksjonsnedsettelse (Kringkastingsloven, 2025), noe som blant annet betyr at NRK er lovpålagt å tilby *teksting for hørselshemmede* (TFH), både for reality- og andre typer programmer. TFH er en form for *intralingval oversettelse* (oversettelse innenfor ett og samme språk (Hill-Madsen, 2019)), som oftest innebærer en del endringer i overføringen mellom kilde- og målttekst, typisk slike som har med ulikheter mellom muntlig og skriftlig språk å gjøre (Zárate, 2021). Dette åpner for muligheten til å dempe påvirkningen av anglisismene i den talte teksten, gjennom å oversette dem *interlingvalt* i undertekstene (f.eks. erstatte *chille* med *slappe av*), eller utelate dem helt. Siden TFH er en type tekst som i tillegg til å gjengi det verbale innholdet vis-à-vis hørselshemmede også brukes flittig av språktilegnere, samt trigger leseadferd også hos de som både kan høre og forstå den talte teksten (Gottlieb, 2004a), kan man anta at denne typen tekster kan ha stor betydning som modeller for språkbruk.⁴ Dette betyr i sin tur at undertekster, som i teorien da *kan*, kanskje også i noens øyne *bør*,⁵ brukes som arena for å styrke norsk språk gjennom 'av-anglifisering' av reality-deltakeres og andre mediepersonligheters språk.

I NRKs nyeste versjon av deres interne retningslinjer for teksting kan vi imidlertid lese dette: «Når noen i norsk tale bruker mye engelsk, gjengir vi stort sett dette direkte, men når det engelske utgjør hele setninger eller må regnes som vanskelig forståelig for mange seere, bør vi vurdere å oversette» (Interne retningslinjer, 2024, u.s.). Avgjørelsen om å gjengi det meste direkte, begrunnes i retningslinjene med viktigheten av å finne balansen mellom muntlige og skriftlige normer:

Teksting handler om å overføre muntlig språk til skriftspråk. Dette gjelder både for fremmedspråklig og for norsk innhold. Det muntlige kan være alt fra spontan tale til skrevet dialog og kommentar som blir framført muntlig. Særlig i det første tilfellet innebærer overføringen til skrift mange avveininger, for det muntlige språket er gjerne mer springende og mindre regelbundet enn det skriftlige. Tekstingen blir dermed til i en forhandling mellom muntlig preg og korrekt skriftlig uttrykk. Som regel lander vi på en tekst som er i tråd med norske rettskrivningsregler, men som har flere markeringer av muntlighet enn det som er vanlig i rene skriftmedier: pauser, dialekt- og sosiolektpregede ord, bøyningsformer som ligger nær talespråket, *innslag av engelsk*, *innslag av banning*. (Interne retningslinjer, 2024, u.s., min utheving)

Viktigheten av muntlighet som trekkes fram her, har (antakelig) blant annet å gjøre med talenærhet, dvs. en størst mulig grad av kongruens mellom det man kan høre eller lese på leppene og det man kan lese i underteksten, fordi noe annet vil kunne virke distraherende på seeren, og trekke oppmerksomheten bort fra det som utspiller seg på skjermen.

Det er ikke utenkelig at NRK-plakaten på den ene siden og normer og retningslinjer som disse på den andre kan skape et krysspress overfor tekstere i NRK. Studien som presenteres i denne artikkelen er et forsøk på å finne ut av hvilke normer tekstere som arbeider i og for NRK, faktisk forholder seg til når det gjelder anglisismer. Mer spesifikt ønsker jeg å finne svar på følgende spørsmål: I hvilken grad gjengis anglisismer i form av ord og lengre ytringer direkte, i hvilken grad oversettes de interlingvalt, og i hvilken grad utelates de? I denne sammenhengen betraktes direkte gjengivelse som den laveste graden av språklig proteksjonisme (uansett hva intensjonen bak bruken av strategien faktisk er). Interlingval oversettelse betraktes som proteksjonistisk, det samme gjelder utelatelse. Utelatelse er oftest motivert av et behov for å komprimere tekst (Zárate, 2021), men når utelatelsene berører anglisismer fungerer de også proteksjonistisk.

⁴ For noen kan undertekst faktisk tenkes å utgjøre majoriteten av den skriftlige teksten de konsumerer (jf. Vik, 2024).

⁵ Følgende uttalelse er sakset fra en seerklage om bruk av «engelske moteuttrykk»: «Fortsetter NRK å øke bruken av fikse engelske vendinger (...) går statskanalen på akkord med sitt oppdrag. NRK bør gå foran når det gjelder å finne gode norske uttryksmåter, ikke sakke akterut i et heseblesende og patetisk forsøk på å tekkes unge lyttere og seere» (Intern rapport, 2024-2025, u.s.).

To tilleggsspørsmål jeg ønsker å stille er disse: Hvis anglisismene gjengis direkte i underteksten, markeres de da som 'fremmede elementer' med kursiv eller andre grafiske virkemidler, og hvis de oversettes interlingvalt, brukes det fremmedgjørende strategier som *kalkering* (fr./eng. *calque*) eller hjemliggjørende strategier som *direkte oversettelse* (eng. *literal translation*) eller *omskrivende oversettelse*? Fremmedgjørende strategier anses i denne sammenhengen som mer språklig proteksjonistiske enn hjemliggjørende strategier. Dette er fordi førstnevnte markerer en avstand mellom den gitte anglisismen og den norske teksten, mens sistnevnte innebærer at elementene blir blandet mer sømløst sammen, noe som kanskje gjør at vi er mindre på vakt overfor dem, som i sin tur gjør det mer sannsynlig at vi selv kopierer bruken av dem.

For å prøve å finne svar på spørsmålene skissert ovenfor har jeg samlet sammen et korpus bestående av anglisismene i et utvalg sesonger av tre ulike norskproduserte realityserier som sendes av NRK: *Symesterskapet*, *Fra bølge til bestevenn*, og *Dama til*. Resultatene av analysen av disse sammenligner jeg med resultater fra et mindre korpus samlet inn fra to sesonger av *Kompani Lauritzen: Tropp* som sendes på TV 2. TV 2 sine konsesjonsvilkår stipulerer også at TV 2 skal «bidra til å styrke norsk språk, identitet og kultur» (Kulturdepartementet, 2000, pkt. 6.4), men holder seg i motsetning til NRK ikke med egne retningslinjer for teksting. All teksting for TV 2 utføres av tekstere tilknyttet selskapet Screen Media, som har beskjed om å forholde seg til Språkrådets retningslinjer for god teksting i Norge (Språkrådet, u.å.).⁶ Språkrådets retningslinjer nevner ikke spesifikt hvordan man bør forholde seg til anglisismer i intralingval oversettelse fra norsk dialog til norsk tekst. Dette kan tenkes å gi utslag i forskjeller mellom tekstingen i de to mediekanalene.

Teoretisk og empirisk bakgrunn

Som nevnt i innledningen kan det være svært vanskelig å måle graden av anglifisering av norsk (Graedler, 2012). Med henvisning til et avisintervju med norske ungdommer hvor de karakteriserer sin bruk av engelsk vs. norsk som rundt regnet «fifty-fifty» (Christiansen, 2011, u.s.), hevder Graedler at norske språkbrukere kan ha en overdreven oppfatning av mengden engelsk i norsk dagligspråk. Weston (2017) konkluderer også med at bruken er overraskende lav. I denne studien ba Weston tolv norskspråklige universitetsstudenter om å la være å bruke anglisismer i to døgn, og om å føre en språkdagbok der de skulle skrive ned de tilfellene der de måtte stoppe seg selv fra å bruke en anglisisme, forklare hvordan de kompenserte for anglisismen (hvordan de oversatte den til norsk), og hvordan omgivelsene eventuelt reagerte på at de ikke brukte en anglisisme der dette ville vært 'naturlig' i den gitte situasjonen. Weston rapporterer at ni av de tolv deltakerne måtte stoppe seg selv fra å bruke anglisismer kun ti til femten ganger i løpet av den perioden eksperimentet varte. Til tross for slike resultater og konklusjoner påstår f.eks. Sunde (2018) at vi befinner oss i «an advanced stage of the 'anglicisation' of the Norwegian language» (s. 73). Dette støttes, ifølge Sunde, av en låneadferd som i stadig større grad trenger under den leksikalske overflaten ved at anglisismene ikles norsk språkdrakt (f.eks. *stand out* som lånes inn som *stå ut*), og at vi låner engelske strukturer (f.eks. «De **insisterer** at folkeavstemningen skjer») (Sunde & Kristoffersen, 2018, s. 276, utheving som i originalen), istedenfor 'De insisterer på at folkeavstemningen skjer').

Det fins få publiserte empiriske studier på bruk av anglisismer i norsk talespråk i senere tid. Weston (2017) er ett unntak, et annet er Sunde (2016), som «undersøker sosiale og strukturelle aspekter ved språkkontakt mellom engelsk og norsk i den norske dataspillkulturen» (s. 133). Studien tar blant annet for seg muntlig språk hentet fra et kjent dataspillmiljø og forfatteren konkluderer med at bruken av lånord først og fremst er motivert

⁶ Jan-Petter Dahl, pressesjef, TV 2, personlig kommunikasjon, 25.03.2025.

av at ordene det er snakk om utgjør internasjonal standardterminologi, men utelukker heller ikke at bruken kan komme av at man ønsker om å uttrykke identitet og tilhørighet til miljøet. I tillegg til den publiserte forskningen fins det flere interessante masteroppgaver som tar for seg tematikken, blant andre Andersen (2007), som ser på engelske innslag i språkbruken rundt såkalte fantasirollespill, og Johannessen (2014), som sammenligner bruk av kodeveksling mellom grupper av engelskstuderer og grupper av studenter som studerer andre fag og finner at førstnevnte gruppe produserer flest anglismer, og mer komplekse anglismer, enn sistnevnte. Meisfjord (2021) undersøker bruken av anglismer blant norske YouTubere og bemerker, i likhet med Graedler (2012) og Weston (2017), at materialet inneholder færre anglismer enn forventet. En masteroppgave som ser på en lignende type materiale som studien jeg presenterer her, er Krohn (2020). Krohn tar for seg likheter og forskjeller i bruken av anglismer i de skriptede ungdomsseriene *Skam* og *Lovleg*, hvor handlingen i den første er lagt til en storby (Oslo) og i den andre, til en vestlandsbygd. Krohn finner en betydelig større bruk av anglismer i *Skam* enn i *Lovleg*. I et sett med fokusgruppeintervjuer som akkompagnerer tekstanalysen, påviser Krohn stor forskjell i språkholdninger blant ungdommer fra 'byen vs. bygda', hvor førstnevnte knytter identiteten sin sterkere til engelskbruk, og sistnevnte til bruk av dialekt. Når det gjelder anglismer i spontan tale i uskriptede TV-produksjoner, ser det i skrivende stund kun ut til at det finnes internasjonal forskning på dette. Heidemann Andersen (2020; 2023) har undersøkt bruken av anglismer i den danske versjonen av realityserien *Ex on the Beach*. Fiedler (2018, 2022) tar for seg lån av engelske flerordsuttrykk i det tyske satireprogrammet *heute SHOW*, og bakeprogrammet *Die Küchenschlacht* [Kjøkkenkampen], mens Zenner et al. (2014) og Zenner og Van De Mieroop (2017) har sett på anglismer i den nederlandske versjonen av *Expeditie Robinson* [Robinsonekspedisjonen]. Samlet demonstrerer disse arbeidene blant annet at bruk av anglismer er framtrepende i denne typen diskurs, at bruken styres av sosiolingvistiske faktorer som kjønn, alder, geografisk og kulturell bakgrunn (Zenner et al., 2014) og av temaer som diskuteres i programmet (Heidemann Andersen, 2022), at anglismer kan brukes til å forhandle fram inngruppe- og utgruppe-relasjoner innenfor de gitte settingene (Zenner & Van De Mieroop, 2017), og, når de brukes av programledere, til å 'sette farge på' diskursen (Fiedler, 2022).

Mesteparten av forskningen på anglismer og TV-teksting fokuserer på *interlingval* teksting fra engelsk til andre språk, og hvordan engelsken i kildeteksten på ulike måter skinner igjennom (eng. *shine through*) i målteteksten (se f.eks. Dodd, 2009, Gottlieb 2012, 2004b, 2001, 1999; Klinger, 2017; Sajavaara, 1991). Slikt gjennomskinn er tydeligst når tekstene benytter seg av direkte overføring av engelske ord og uttrykk. Et eksempel fra Gottlieb (1999) illustrerer direkte overføring fra engelsk dialog til danske undertekster: «Fuck you, Captain Yardley! Fuck you very much» → «Fuck you, kaptajn Yardley. Fuck you, very much» (s. 138).

Når det gjelder forskning på *intralingval* teksting og TFH, har det praktisk-politiske aspektet ved TFH ført til at fokuset i stor grad har ligget på temaer som lesehastighet, segmentering, *beriket*⁷ (eng. *enriched*) vs. *ikke-beriket* teksting, og valget mellom *verbatim* (ord for ord) eller *redigert* (eng. *edited*) teksting, med tyngdepunkt i analyser av målgruppens preferanser (Neves, 2018). Med andre ord har det vært forholdsvis lite oppmerksomhet rundt hvilke intralingvale oversettelsesstrategier tekstene benytter seg av på det språklige mikronivået. Zárate (2021) gir en kort beskrivelse av hvordan TFH ofte involverer endringer fra muntlig til skriftlig register, for eksempel i form av *utelatelse* (eng. *omission*) av typiske, muntlige språktrekk som repetisjoner, pauser, og partikler som *faktisk*, *egentlig*, *liksom*, osv.,

⁷ Beriket teksting vil si teksting som går inn for å gjengi mer enn bare det verbale innholdet i det audiovisuelle produktet. Dette kan dreie seg om teksting som beskriver *hvordan* noe sies (f.eks. om det hviskes, eller ropes), eller lydeffekter (f.eks. musikk, og hvilken stemning den uttrykker) (Zárate, 2021).

samt endringer fra ikke-standardpråk til standardpråk. Dette siste temaet drøftes også i Lueck (2011), hvor det argumenteres for en inkluderende praksis hva angår ikke-standardpråk-, dialekt- og sosiolektrepresentasjon i TFH. Lueck presenterer også en interessant drøfting og eksemplifisering av hvordan innslag av andre språk enn engelsk i film- og TV-dialog behandles i amerikansk TFH på en måte som, ifølge Lueck, fungerer undertrykkende. Dette kan spenne fra å bruke direkteoverføring av ord og uttrykk på språk som seeren ikke forstår (f.eks. «C'est la vie» (Lueck, 2011, u.s.) → 'C'est la vie') slik at disse ender opp med å fungere kun som 'lydeffekter' i teksten (dvs. bli redusert til bagatellmessig 'pynt'), til å fullstendig la være å representere verbalt materiale på andre språk enn engelsk i underteksten. Luecks studie er imidlertid mer teoretisk enn empirisk, og det er tydelig at feltet har stort behov for studier av hvordan fremmedspråklige auditive innslag behandles i TFH, også i andre geopolitiske områder enn det amerikanske.

Metode

Materiale og utvalg

Materialet består av transkripsjoner av anglismer fra lydsporet og den korresponderende intralingvale teksten i tre realityserier fra NRK, og én serie fra TV 2. Seriene presenteres i tabell 1 under.

Tabell 1. Presentasjon av realityseriene

Mediekanal	Tittel	Sesonger	Innhold	Teksting	Tekster(e)
NRK	<i>Symesterskapet</i>	Sesong 5 (24 episoder)	En serie der deltakerne konkurrerer i søm og design, og er underlagt tøffe tidsfrister.	Nynorsk, ikke beriket, redigert	Tekster 1 (frilans)
	<i>Fra bølge til bestevenn</i>	Sesong 1 (7 episoder); sesong 2 (6 episoder); sesong 3 (6 episoder)	Serien ledes av hundetrener Maren Teien Rørvik, som hjelper familier med hunder som har adferdsproblemer.	Bokmål, ikke beriket, redigert	Tekster 2, 3 og 4 (interne)
	<i>Dama til</i>	Sesong 1 (6 episoder)	Programleder Annika Momrak prøver å være 'dama til' kjente norske menn i en uke.	Bokmål, ikke beriket, redigert	Tekster 5, 6, 7, 8, 9 (frilans)
TV 2	<i>Kompani Lauritzen: Tropp</i>	Sesong 1 (17 episoder); sesong 2 (16 episoder)	Unge deltakere med ulike personlige utfordringer utsettes for et tøft, militærlignende opplegg under ledelse av Dag Otto Lauritzen og medhjelper Kristian Ødegård.	Bokmål, ikke beriket, redigert	Ulike tekster fra firmaet Screen Media: Cathrine Engebret, Elisabeth Sihvo Olsen, Børge Johnsen, Helene Lie, Arvid Bach, samt ikke navngitt(e) tekster(e)

Ifølge Andersen (2014), er «The influence of English (...) especially evident within lexical fields such as food, fashion and sports and in specialist domains such as business, science and technology» (u.s.). To av seriene i materialet har tematikk som faller innenfor disse domenene, nemlig *Symesterskapet* (mote) og *Kompani Lauritzen: Tropp*, hvor blant annet engelskbasert sportsterminologi som *hang ups*, *push ups*, *sit ups*, og ord og uttrykk som *champ*, *champion*, *fighte*, og *dream team* florerer. Kjærlighet og dating er et domene hvor det i de senere årene har utviklet seg en ny form for spesialisert terminologi på engelsk. Dette er med på å gjøre anglisismetettheten i liksomdatingprogrammet *Dama til* relativt høy, med innslag av ord og uttrykk som *boyfriend*, *breakup*, *toxic*, og *love bombing*. *Fra bølge til bestevenn* er en serie med et tema – hundetrening – hvor deltakerne ikke i samme grad strør om seg med internasjonal, engelskspråklig terminologi. Samtidig er deltakerne spredt i alder fra barn til godt voksne. Dette er den serien som har klart færrest anglisismer (med unntak av en stor mengde interjeksjoner som *wow*, *yay*, og *woo-hoo*, brukt for å fange oppmerksomheten til og motivere hunder under trening). *Symesterskapet* er teksten til nynorsk, de andre seriene til bokmål. Tekstingen er i alle tilfellene ikke verbatim, men redigert, og er ikke beriket med ekstra informasjon.

Som tabell 1 viser, er det mange ulike tekster i sving. I NRK-seriene krediteres ikke tekstene ved navn, men jeg har ved henvendelse fått oppgitt antall og type tekster (interne vs. frilans) for hver av seriene, sesongene og episodene.⁸ Hele den analyserte sesongen av *Symesterskapet* er blitt teksten av en og samme frilanstekster, mens de seks episodene av *Dama til* har hatt hele fem ulike frilanstekster. *Fra bølge til bestevenn* er blitt teksten av tre forskjellige internt ansatte tekster. TV 2 benytter seg som nevnt av tekstetjenester fra selskapet Screen Media. Navnet på selskapet samt teksteren av den gitte episoden blir oppgitt ved starten av de fleste episodene (dog ikke alle). I tabellen ser vi at (minst) fem ulike tekster har vært involvert i tekstingen av *Kompani Lauritzen: Tropp*.

Anglismene og deres motsvar i undertekstene ble manuelt identifisert og transkribert. Både enkeltord (*shots*, *medic*, *bootcamp*), fraser (*hard work*, *battle of the zipper*, *in the flow*) og setninger («Good work, baby», «I love you», «Don't put it down, put it away») ble inkludert. Noe uvanlig er det kanskje at jeg har tatt med lånord som for lengst har funnet veien inn i norske ordbøker – og som derfor av mange vil bli definert som etablerte, og dermed 'norske'. De av disse etablerte lånordene som er blitt inkludert, er de som har en stavemåte eller en uttale som ikke er i overensstemmelse med tradisjonell norsk stavemåte eller uttale, dvs. et ord som *cup*, og *denim* (sistnevnte når denne blir uttalt med trykk på første stavelse, som på engelsk). Grunnen til at disse er blitt inkludert, er at slike ord fremdeles har et visst engelsk preg, noe som potensielt kan trigge en oppfatning av at de er kandidater for oversettelse (f.eks. *cup* som kunne blitt oversatt til *konkurranse*, og *denim* som potensielt kunne blitt oversatt til det litt mer norskpregete *dongeri*, eller *olastoff*).

En del eksklusjonskriterier ble imidlertid også etablert. Jeg tok en avgjørelse om å utelukke interjeksjoner, blant annet fordi disse i noen tilfeller var vanskelig å identifisere som engelske eller norske (f.eks. *oh* vs. *å*) eller i det hele tatt som ord vs. opprømte lyder (f.eks. lang *wow* vs. den langtrukne vokaliseringen (w)aaaaaaaaah, en type eksempel som det finnes svært mye av i *Fra bølge til bestevenn*).

Utvalget inneholder videre ikke såkalte *indirekte lån* (dvs. kalkeringer som 'Det høres ut som en plan' (jf. Sunde 2018; Sunde & Kristoffersen, 2018)) siden disse allerede er 'oversatt' til norsk og dermed sannsynligvis ikke vil trigge videre oversettelse i målteksen.⁹ Til tross for at det er blitt påpekt at hybridisering er en «massively productive process» (Andersen, 2015, u.s.), inkluderer utvalget ikke hybride ordsammensetninger (som *ordrebrief*, *cowboystrekk* og *venndøl-power*). Øvrige elementer som ikke ble tatt med i utvalget er

⁸ Reidun Martol, leder for Teksteredaksjonen, NRK, personlig kommunikasjon, 25.11.2024.

⁹ Selv om det også her er mulighet for å intralingvalt oversette til noe 'norskere', f.eks. 'Da har vi en plan.'

engelske navn (proprier), sanger sunget på engelsk, opplesning av engelsk tekst (f.eks. påskrifter på T-skjorter, opplesninger fra bøker), og tilfeller av hel dialog på engelsk hvor deltakere snakker til personer som ikke forstår norsk. Tilfeller det var svært få av i materialet, som rene morfologiske lån (f.eks. *rynks* [rynker], *greit-ish*), forkortninger (*OCD*), og nonsensord med fonetiske assosiasjoner (f.eks. *flipflapen* og *bodysocks*), ble også holdt utenfor.

Til sist ble ordsammenstillinger som kun ble delvis oversatt i målteksten utelatt (f.eks. *bomber jacketen* oversatt til *bomberjakke*), siden det var svært få av dem, og siden det ikke var helt klart hvordan de burde telles.

Etter at disse inklusjons- og eksklusjonskriteriene var iverksatt endte jeg opp med 993 analyseenheter i NRK-korpuset, og 370 i TV 2-korpuset.

Analysen

Dette er en utforskende (eng. *explorative/exploratory*) studie, noe som er hensiktsmessig når problemstillingen som tas opp fremdeles er forholdsvis utforsket (George, 2023). Studien benytter seg av kvantifisering av data for å illustrere mulige tendenser i materialet som kan undersøkes nærmere i eventuelle påfølgende studier. Det anvendes deskriptiv statistikk med råttall (antall *token*) omregnet til prosent for å oppnå proporsjonalitet mellom de ulike delene av materialet. Materialet deles inn i kategoriene *ord* (enkeltord og sammensatte ord) og *ordsammenstillinger* (fraser og setninger). Disse elementene analyseres i henhold til tre intralingvale oversettelsesstrategier (Hill-Madsen, 2019), nemlig *direkte gjengivelse*, *interlingval oversettelse*, og *utelatelse*, og NRK-korpuset sammenlignes med TV 2-korpuset for å identifisere likheter og forskjeller på dette overordnede nivået. Analysen går deretter dypere inn i disse strategiene. Jeg ser først på andelen kursiverte ('fremmedgjørende') vs. ikke-kursiverte direkte gjengitte anglismer, og sammenligner de to korpusene med utgangspunkt i dette.¹⁰ Når jeg analyserer de interlingvale oversettelsene nærmere forholder jeg meg til følgende tre kategorier: *Kalkering*, som er en bokstavelig oversettelse som fører til et uidiomatisk resultat i målspråksteksten. Selv om alle oversettelsesstrategiene er proteksjonistiske, er denne den minst proteksjonistiske av dem, i og med at elementet beholder aspekter ved sitt engelske opphav. *Direkte oversettelse* er en bokstavelig oversettelse som fører til en idiomatisk norsk oversettelse, og *omskrivende oversettelse*, som tar steget vekk fra det bokstavelige og prøver å gjenskape kildetekstelementets mening på annet vis, på idiomatisk norsk. De siste to er de mest proteksjonistiske strategiene. Igjen sammenlignes NRK-korpuset med TV 2-korpuset, for å identifisere likheter og forskjeller. Til sist i artikkelen diskuterer jeg mulige årsaker til eventuelle forskjeller, og påpeker mulige veier videre innen forskning på disse problemstillingene.

Funn

Intralingvale oversettelsesstrategier i NRK vs. TV 2

Det man først legger merke til i oversikten i tabell 2 (under), er den overveldende mengden direkte gjengivelser (89,52 %) i forhold til oversettelser (5,74 %) og utelatelser (4,73 %).

¹⁰ Det finnes også markering med anførselstegn i materialet, men disse er forholdsvis få, og er ofte tvetydige, dvs. det er ikke tydelig om elementet markeres fordi det anses som fremmed, eller fordi det brukes i ironisk eller sarkastisk betydning. Derfor har jeg valgt å se bort fra markering med anførselstegn, og behandler elementene dette gjelder som umarkerte.

Tabell 2. NRK. Symesterskapet (SM), Fra bølge til bestevenn (BB), Dama til (DT)

Serie	Nivå	Antall analyseenheter som er direkte gjengitt	Antall analyseenheter som er interlingvalt oversatt	Antall utelatelser	Totalt antall analyseenheter (100 %)
SM	Ord	552 (91,39 %)	25 (4,14 %)	27 (4,47 %)	604
	Ordsammenstillinger	52 (92,85 %)	2 (3,57 %)	2 (3,57 %)	56
	Til sammen	604 (91,51 %)	27 (4,09 %)	29 (4,39 %)	660
BB	Ord	137 (90,13 %)	10 (6,58 %)	5 (3,29 %)	152
	Ordsammenstillinger	14 (77,78 %)	2 (11,11 %)	2 (11,11 %)	18
	Til sammen	151 (88,82 %)	12 (7,06 %)	7 (4,12 %)	170
DT	Ord	123 (83,67 %)	14 (9,52 %)	10 (6,80 %)	147
	Ordsammenstillinger	11 (68,75 %)	4 (25 %)	1 (6,25 %)	16
	Til sammen	134 (82,21 %)	18 (11,04 %)	11 (6,75 %)	163
SM, BB, DT	Til sammen	889 (89,52 %)	57 (5,74 %)	47 (4,73 %)	993

Hvis vi sammenligner resultatene fra analysen av NRK-seriene med resultatene fra analysen av Kompani Lauritzen: Tropp fra TV 2 (se tabell 3 under), ser vi umiddelbart noen interessante forskjeller.

Tabell 3. TV 2. Kompani Lauritzen: Tropp (KLT)

Serie	Nivå	Antall analyseenheter som er direkte gjengitt	Antall analyseenheter som er interlingvalt oversatt	Antall utelatelser	Totalt antall analyseenheter (100 %)
KLT	Ord	211 (77,57 %)	25 (9,19 %)	36 (13,23 %)	272
	Ordsammenstillinger	72 (73,47 %)	15 (15,31 %)	11 (11,22 %)	98
	Til sammen	283 (76,49 %)	40 (10,81 %)	47 (12,70 %)	370

Her ser vi at fordelingen mellom antall analyseenheter som er blitt direkte overført, antall analyseenheter som er blitt oversatt, og utelatt, til en viss grad følger samme mønster som hos NRK, med en overvekt av direkte gjengivelser, men forskjellen er at denne overvekten er mye mindre markant. I TV 2-serien er fordelingen 76,49 % (direkte overføring),

10,81 % (oversettelser), og 12,70 % (utelatelser). På dette overordnede nivået bruker altså NRK-tekstene mindre av den mest språklig proteksjonistiske strategien – interlingval oversettelse – enn det TV 2-tekstene gjør – 5,74 %, mot TV 2s 10,81 %. NRK-tekstene bruker også mindre utelatelse (4,73 % vs. TV 2s 12,70 %). TV 2 framstår altså som klart mest språklig proteksjonistisk på et overordnet plan.

Direkte gjengivelser med og uten markering

Som tidligere nevnt er bruk av kursiv en måte å skape avstand til fremmedspråklige elementer i tekst på, og dermed en mer proteksjonistisk strategi enn å gjengi elementene uten bruk av kursiv. Spørsmålet er om forskjellene mellom NRK og TV 2 også gjenspeiles i valgene som er tatt når det gjelder dette. Funnene presenteres i tabell 4 under.

Tabell 4. NRK og TV 2. Direkte overføring med og uten markering

Mediekanal	Direkte overføring med markering	Direkte overføring uten markering	Totalt antall direkte overføringer (100%)
NRK	130 (14,62 %)	759 (85,38 %)	889
TV 2	33 (11,66 %)	250 (88,34 %)	283

Her ser vi at hovedtendensen er den samme i begge korpusene, med en mye mindre andel direkte overføring med markering (kursiv), enn direkte overføring uten markering. Tendensen går altså i retning av å *ikke* markere avstand mellom de engelskspråklige innslagene og den norske teksten, dvs. det inntas en hovedsakelig integrerende holdning til disse elementene. Samtidig er det en tendens til at NRK markerer en slik avstand i *noe* større grad (i 14,62 % av tilfellene) enn TV 2 (som markerer avstand i 11,66 % av tilfellene). Her er det altså NRK som framstår som mest proteksjonistisk, men forskjellene er små, så dette er ikke et framtrødende funn. Følgende illustrerer tilfeller funnet i materialet, eksempel 1 er tatt fra NRK-korpuset, (*Fra bølge til bestevenn*), og eksempel 2 er fra *Kompani Lauritzen: Tropp*:

Eksempel 1:

KT [kildetekst]: Han har gått all in gjort alt som er mulig å gjøre av tiltak og lykkes kjempebra.
 MT [måltetekst]: Han har gått *all in*, gjort alt som er mulig å gjøre av tiltak, og lykkes kjempebra.
 (Utheving som i originalen)

Eksempel 2:

KT: Fuck that shit, assa.
 MT: Fuck that shit, ass.

I disse eksemplene ser vi blant annet at det ikke nødvendigvis er noe automatikk i at kortere enheter blir overført umarkert og lengre blir markert. Både korte og lange analyseenheter opptrer med og uten markering, noe som tilsier at grad av kognitiv oppmerksomhetsverdi (eng. *cognitive salience*) basert på ytringslengde ikke nødvendigvis styrer hva som markeres og ikke.

Interlingvale oversettelsesstrategier

Noen interlingvale oversettelsesstrategier, som kalkering, er som tidligere nevnt fremmedgjørende (og dermed potensielt proteksjonistiske), mens andre, som direkte oversettelse og omskrivende oversettelse, er hjemliggjørende (og ikke proteksjonistiske). En oversikt over alle (de fullstendige) oversettelsene i alle fire seriene presenteres i et vedlegg.

I materialet fra disse fire seriene fins det kun to åpenbare tilfeller av kalkering. Det dreier seg om samme kildeuttrykk brukt to ganger i *Kompani Lauritzen: Tropp*, nemlig den engelske slangpregede tautologien «It is what it is», et uttrykk som brukes oftere og oftere på engelsk for å kommunisere man aksepterer det uavvendelige i en gitt situasjon, som blir

oversatt til henholdsvis «Det er det det er» og «Det er som det er» (av henholdsvis én ikke navngitt, og én navngitt tekster). Ingen av disse ordsammenstillingene er uvanlige eller ukjente på norsk, men brukt i denne betydningen, i kontekster hvor «It is what it is» brukes, framstår de likevel som fremmede i den norske matrisen.

Direkte oversettelser forstås her som mer eller mindre ordrette oversettelser, eventuelt med små grammatiske tilpasninger til norsk, som *ikke* skaper et slikt skinn av fremmedhet. De aller fleste oversettelsene i korpuset, både av enkeltord og ordsammenstillinger, både i NRK-seriene og i TV 2-serien, er oversatt ved hjelp av denne strategien. Følgende er eksempler fra *Symesterskapet* (eksempel 3) og fra *Kompani Lauritzen: Tropp* (eksempel 4):

Eksempel 3:

KT: Jeg fester et sånn selvkomponert facing, og toppen er i et veldig løst vevet stoff.

MT: Eg festar eit sjølvkomponert belegg, og toppen er i eit veldig laust, vevd stoff.

Eksempel 4:

KT: Tamil-Cruise coming down.

MT: Tamil-Cruise kommer ned.

I eksempel 3 er ordet *facing* oversatt direkte til *belegg*. I eksempel 4 er det en av deltakerne i *Kompani Lauritzen: Tropp* som refererer til seg selv som Tamil-Cruise, med referanse til Tom Cruise i *Mission Impossible*-filmene, mens han firer seg ned en sjakt. Her byttes -ing-formen ut med presens for å skape en grammatisk korrekt norsk setning.

Noen få av oversettelsene er omskrivende oversettelser (markert med (O) i vedlegget). Følgende eksempler er fra *Symesterskapet* (eksempel 5), *Dama til* (eksempel 6), og *Fra bølge til bestevenn* (eksempel 7):

Eksempel 5:

KT: Og denne lille vesten her som også kan brukes til en topp til en high-waisted jeans.

MT: Og denne vesle vesten kan brukast til ein topp og jeans med høgt liv.

Eksempel 6:

KT: Men action speaks louder than words.

MT: *Men handling sier mer enn ord.*

(Utheving som i originalen¹¹)

Eksempel 7:

KT: Jarle, we can do it, ok?

MT: Jarle. Det kan du gjøre. Ok?

Selv om kalkeringen *høylivet* er et adjektiv som er i bruk i visse kontekster i norsk, så 'fornorskes' likevel substantivfrasen i eksempel 5 ved å bytte ut det foranstilte, sammensatte adjektivet *high-waisted* med en mer idiomatisk, etterstilt, beskrivende preposisjonsfrase («jeans med høgt liv»). Eksempel 6 viser et tilfelle hvor det samme faste uttrykket fins på begge språk, men med litt forskjellig ordlyd, og hvor teksteren da har valgt å bruke den korrekte, norske ordlyden (*speaks louder* → *sier mer*).¹² I eksempel 7 prøver en eier å oppmuntre sin noe motvillige Bostonterrier, Jarle, til å utføre en kommando. I eierens opprinnelige ytring ligger fokuset på at treningen og dens suksess er et felles anliggende for henne og hunden («we can do it»), mens den norske teksteren har valgt å legge vekt på at det faktisk er hunden som er den som skal utføre oppgaven («Det kan du gjøre»). Dette er et eksempel på at omskrivende oversettelser ikke alltid (kun) er motivert av forskjeller mellom

¹¹ Dette er en voiceover-kommentar, og slike kommentarer står alltid i kursiv i underteksten.

¹² Det skulle bare mangle, kunne kanskje noen tenke, men en kalkering som 'Handling snakker høyere enn ord' er ikke (lenger) utenkelig i norsk, verken i uoversatte eller oversatte tekster.

kildespråk og målspråk som framtvinger en endring for de oversetterne som ønsker å produsere et hjemliggjort norsk resultat. Ofte dreier det seg om et behov for å komprimere, men dette virker usannsynlig i dette tilfellet, siden et mer kildetekstnært alternativ – 'Dette får vi til' – også fint ville fått plass på den samme linja, og en seer ville fint rukket å lese det hele. Så her er det sannsynligvis heller snakk om en annen vanlig kilde til omskrivende oversettelser, nemlig oversetterens preferanser gitt flere mulige alternativer.

Den store overvekten av direkte og omskrivende oversettelser i begge korpusene vil si at teksterne har benyttet seg av proteksjonistiske strategier i mer eller mindre lik grad. Begge korpusene har fem omskrivende oversettelser, noe som betyr at TV 2-korpuset har en *litt* større andel bruk av denne strategien enn NRK-korpuset gitt det lavere antallet interlingvale oversettelser i TV 2-korpuset, men tallene her er så små at dette funnet ikke kan sies å være av betydning.

Diskusjon

Utgangspunktet for denne studien var disse spørsmålene:

- 1) I hvilken grad gjengis anglisismer i form av ord og lengre ytringer direkte, i hvilken grad oversettes de interlingvalt, og i hvilken grad utelates de?
- 2) Hvis anglisismene gjengis direkte i underteksten, markeres de da som 'fremmede elementer' med kursiv eller ikke?
- 3) Hvis de oversettes interlingvalt, brukes det fremmedgjørende strategier som *kalkering* eller hjemliggjørende strategier som *direkte oversettelse* eller *omskrivende oversettelse*?

Det er blitt argumentert for at det *minst* språklig proteksjonistiske grepet er direkte gjengivelser av ord og lengre ytringer uten kursiv. De øvrige grepene fungerer i ulik grad som proteksjonistiske i og med at de på ulike vis og i ulik grad ivaretar norsken i underteksten, uansett om dette er intensjonen bak å bruke dem eller ikke.

Svaret på spørsmål 1) er, som vi så, at det er en stor overvekt av direkte gjengivelse både i NRK-korpuset og TV 2-korpuset sammenlignet med andelene oversettelse og utelatelse. Likevel er overvekten av direkte gjengivelse markant større i NRK-korpuset, slik at TV 2 framstår som betydelig mer proteksjonistisk enn NRK på dette punktet. Svaret på spørsmål 2) er at hovedvekten av de direkte gjengivelsene framstår uten markering, dvs., begge kanalene velger en mindre proteksjonistisk strategi her. Når det gjelder spørsmål 3), ligger den store overvekten i begge korpusene på direkte oversettelse, som er en mer proteksjonistisk strategi.

Med tanke på NRK-plakaten kan kanskje svaret på spørsmål 1) framstå som noe overraskende. Ikke en gang når NRK tekster til nynorsk, en målform som tradisjonelt er assosiert med mer puristiske holdninger (Vikør, 2010) ser vi en sterkere tendens i retning mer proteksjonistiske strategier som oversettelse og utelatelse, snarere tvert imot. I *Symesterskapet*, som er teksten til nynorsk, er fordelingen 91,51 % (direkte gjengivelse) – 4,09 % (interlingval oversettelse) – 4,39 % (utelatelse). Til sammenligning er fordelingen i *Fra bølge til bestevenn*, som er teksten til bokmål, 88,82 % – 7,06 % – 4,12 % (se tabell 2).

Årsaken til den store andelen direkte gjengivelse i NRK henger sannsynligvis sammen med de tidligere nevnte retningslinjene for teksting, som antyder at tekster bør gjengi anglisismer i tale såfremt dette ikke står i veien for forståelsen. Disse retningslinjene er riktignok kun veiledende og åpne for tolkning, og trådte ikke formelt i kraft før deler av *Fra bølge til bestevenn* og hele *Dama til* ble teksten,¹³ men de er et resultat av normer som har

¹³ Reidun Martol, personlig kommunikasjon, 01.11.2024.

utviklet seg over tid innad i NRK.¹⁴ Når det gjelder forskjellen mellom NRK og TV 2, som ikke har retningslinjer for hvordan man skal forholde seg til anglismer, så ser vi, når vi går inn i materialet i mer detalj, at dette først og fremst har å gjøre med til dels store forskjeller i teksteadferd blant TV 2s tekster. Spesielt én av tekstene, Cathrine Engebret, utmerker seg ved å benytte seg av interlingval oversettelse mye oftere enn de andre. I tabell 5 under sammenligner jeg strategibruken til en annen av de navngitte tekstene, Arvid Bach, og Engebret i sesong 1 av *Kompani Lauritzen: Tropp*, der de to stod for storparten av tekstingen.¹⁵

Tabell 5. *KLT, sesong 1. Arvid Bach (AB) vs. Cathrine Engebret (CE)*

Tekster	Nivå	Analyseenheter som er blitt direkte overført	Analyseenheter som er blitt interlingvalt oversatt	Utelatelser	Totalt antall analyseenheter (100%)
AB	Ord	55 (79,71%)	1 (1,45%)	13 (18,84%)	69
	Ordsammenstillinger	14 (73,68%)	0	5 (26,32%)	19
	Til sammen	69 (78,41%)	1 (1,14%)	18 (20,45%)	88
CE	Ord	25 (48,08%)	17 (32,69%)	10 (19,23%)	52
	Ordsammenstillinger	9 (45%)	7 (35%)	4 (20%)	20
	Til sammen	34 (47,22%)	24 (33,33%)	14 (19,44%)	72

I tabell 5 ser vi at mens Bach bruker direkte overføring i 78,41 % av tilfellene, så bruker Engebret den samme strategien bare i 47,22 % av tilfellene. Bach bruker oversettelse i kun 1,14 % av tilfellene, mens Engebret bruker oversettelse i hele 33,33 % av tilfellene. Og det er i stor grad Engebrets bidrag som driver tallene i TV 2-korpuset i sin helhet i retning av en større grad av proteksjonisme.

Noen av ordene overfører både Bach og Engebret direkte, for eksempel slangordene *chiller/chill*. Men der Bach for eksempel overfører *sorry* direkte, så gjengir Engebret *sorry* i dialogen som *beklager* i teksten:

Eksempel 8:

KT: Sorry, folkens. Min feil.

MT: Sorry, folkens. Min feil.

Eksempel 9:

KT: Åh, sorry!

MT: – Beklager.

Og der Bach gjengir *life goes on* som *life goes on*, velger Engebret å informere seeren om at *livet går videre*:

Eksempel 10:

KT: Life goes on you know, life goes on.

¹⁴ Bjørn F. Meyer, personlig kommunikasjon, 21.03.2025.

¹⁵ I to av episodene i sesong 1 ble navnet på tekster ikke oppgitt, så disse episodene er ikke tatt med i tabell 8. Strategibruken i disse episodene er imidlertid mer lik Bachs enn Engebrets, med størstedelen direkte overføringer. I tillegg til å tekste flere av episodene i sesong 1 tekste Engebret også de to første episodene av sesong 2.

MT: *Life goes on.*
(Utheving som i originalen)

Eksempel 11:

KT: Life goes on, you know.

MT: Livet går videre.

Mangelen på spesifikke retningslinjer rettet mot anglisisme-fenomenet i TV 2 åpner naturlig nok opp for en mer idiosynkratisk teksteadferd, hvor enkelttekstere har større frihet til å ta valg, for eksempel på basis av egne holdninger til hvordan man bør forholde seg til anglisisme i norsk. Vi er i tillegg inne i en periode med intensiv språkkontakt, noe som gjerne fører til fluktuerende språknormer, dvs. eksistensen av ulike språklige alternativer for å navngi de samme eller lignende entiteter og fenomener, usikkerhet omkring hvilke valg som egentlig er korrekte og akseptable, og dermed hva som er korrekt og akseptabel teksting.

Uansett hva årsakene til ulikhetene er, så er det et faktum at Engebrets tilnærming viser et mulig alternativ til store mengder direkte gjengivelse i intralingval teksting, hvis man skulle tenke i retning av å bruke sistnevnte som en arena for styrking av norsk språk gjennom å unngå unødvendig forsterkning av de muntlige anglisismene ved å gjengi dem i skrift,¹⁶ og gjennom å skape og/eller befestе norske alternativer til dem. Spørsmålet er selvsagt om dette er hensiktsmessig eller ønskelig. Det finnes mange og gode argumenter mot bruk av nettopp TFH som arena for språklig proteksjonisme. For det første mister man da altså talenærheten, noe både hørende og døve kan oppleve som distraherende. Samtidig er det slik at de fleste seriene som er inkludert i de to korpusene jeg har studert her har sterke innslag av dialekt, som *ikke* gjengis i tekstingen. Det aller meste av dialekt normaliseres enten til bokmål eller nynorsk. Denne manglende talenærheten er noe hørende seere er vant til fordi det som regel alltid er blitt gjort slik, og få av oss opplever det som forstyrrende. Dette viser at vi absolutt er i stand til å forholde oss til ikke-talenære former for teksting, gitt at dette innarbeides som en vane.

Andre argumenter mot bruk av proteksjonistiske strategier tar utgangspunkt i de ideene Lueck (2011) trekker fram i sin artikkel. Lueck påpeker hvordan en manglende inkludering av språkmangfold og dialekter i teksting fører til en forflatning av språket og usynliggjøring av 'den andre'. «I am (...) interested», skriver Lueck, «in thinking about how inclusion of foreign language *reflects globality* and how we (both through official discourse or as differently situated readers) might try to negotiate it – how these practices reflect, inscribe or produce certain cultural positions and identities through media» (2011, u.s., min utheving). I det talte språket til en majoritet av yngre mennesker i Norge i dag er anglisismene uttrykk for en identitet som er sterkt forankret i en slik globalitet. Å inkludere anglisismene i tekstingen kan sees på som en måte å hegne om behovet for å uttrykke denne identiteten på. Å bli sitert, som reality-deltaker, på at man sier *enkelt forklart* isteden for *basically* (som var det man opprinnelig sa) (se vedlegg 1), kan i verste fall gi opphav til reaksjoner lik en som Weston (2017) rapporterer om i sin studie av norske studenters bruk av anglisisme, hvor en av deltakerne i studien opplevde seg ertet for å bruke ordet *vilkårlig* der vedkommende vanligvis ville sagt *random*. Reality-deltakere uttaler seg ofte i media om ubehag rundt hvordan de blir framstilt i programmene (jf. Løvik, 2024), og teksting kan åpenbart bygge opp under denne framstillingen, selv om rollen til teksting kanskje går litt mer under radaren enn hvordan man framstår 'i klippen'. I lys av Krohns (2020) studie, der holdningene til 'byungdom' vs. 'landsungdom' ble sammenlignet, er det imidlertid interessant å merke seg i hvilken grad identitet knyttet til bruk av anglisisme blir bedre ivaretatt i det materialet som er blitt analysert her, enn identitet knyttet til bruk av dialekt.

¹⁶ Skrift har som kjent en sterkere effekt på språkbrukere enn muntlig språk (jf. Språkrådet, *Retningslinjer*, u.å.).

Konklusjon

Denne studien har vist at tekstene innenfor to korpus av intralingvale oversettelser (dvs. TFH), et større fra NRK og ett litt mindre fra TV 2, i all hovedsak gjengir anglisismene i talen til reality-deltakere direkte uten å markere anglisismene som fremmedelementer. Dette er en form for ikke-proteksjonisme som kan framstå som overraskende når det gjelder NRK gitt organisasjonens rolle mht. å styrke det norske språket. NRKs interne retningslinjer for teksting fremmer muligens litt paradoksalt, talenærhet når det gjelder anglismer (men ikke når det gjelder dialekter). TV 2 opererer ikke med retningslinjer som sier noe konkret om anglismer og intralingval teksting, noe som kan være en medvirkende årsak til at TV 2-korpuset skiller seg fra NRK-korpuset ved en større bruk av proteksjonistiske strategier som interlingval oversettelse av anglisismene i korpuset. Ulikheter i adferd tekstene imellom kan være forankret i individuelle språkholdninger, flukturerende normer i tider med rask språkendring, og/eller ulik oppfatning av hvem hovedmålgruppen for den intralingvale oversettelsen er. Det ble antydnet at seeres aksept av manglende talenærhet i teksting av dialekter kan være en indikasjon på at det er mulig å bygge opp aksept også for mer utstrakt bruk av f.eks. interlingval oversettelse, slik at TFH i større grad kan benyttes som arena for styrking av norsk språk. Et viktig argument *mot* mer utstrakt bruk av proteksjonistiske strategier i TFH er imidlertid at deltakere i slike serier vil kunne oppleve å få sin språklige identitet drastisk endret i underteksten.

For å finne ut hvor det eventuelle balansepunktet er mellom styrking av norsk språk, den intralingvale tekstingens funksjonalitet og ivaretagelse av mediedeltakeres språklige identitet i TFH, trengs det mer forskning. Undersøkelser av holdninger til anglisismebruk blant de involverte (mediekanaler, tekstere, programledere og -deltakere, seere) kunne vært en god plattform for et bredere blikk på dette problemkomplekset i en norsk kontekst. Kvalitative intervjustudier med tekstere i forskjellige norske mediekanaler vil kunne gi et viktig bilde av hvilke normer tekstene selv oppfatter at de opererer etter, og hva som motiverer valgene de tar. For å kartlegge mulighetsrommet mht. bruk av proteksjonistiske strategier i intralingval teksting vil studier som kan si noe om hvorvidt manglende talenærhet mht. anglismer faktisk virker distraherende, være nyttige. Dette kan f.eks. undersøkes i blikksporingsstudier (eng. *eye tracking*), hvor man sammenligner hvor lenge blikket hviler på en direkte gjengitt anglisisme vs. en interlingvalt oversatt anglisisme for å få en indikasjon på graden av distraksjon seeren opplever i de to tilfellene. Når det gjelder viktigheten av å ivareta talernes språklige identitet i tekstingen kan dette ha en etisk dimensjon for to grupper, både mediedeltakerne selv, og kjernemålgruppen for TFH, nemlig hørselshemmede, som ikke på samme måte som hørende har tilgang til den informasjonen som ligger i det auditive sporet. Hvordan oppleves det å få vite at det som faktisk sies er 'noe helt annet' enn det som står i underteksten? Også her kan kvalitative studier få fram viktige perspektiver og brukeropplevelser som grunnlag for en viktig debatt om hva den intralingvale tekstingens rolle kan og bør være i framtida.

Litteraturliste

Aitchison, J. (2013). *Language change: Progress or decay?* Cambridge University Press.

Andersen, G. (2014). Pragmatic borrowing. *Journal of Pragmatics*, 67, 17-33.

<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2014.03.005>

Andersen, G. (2015). Pseudo-borrowings as cases of pragmatic borrowing: Focus on

Anglicisms in Norwegian. I C. Furiassi & H. Gottlieb (Red.), *Pseudo-English: Studies on false Anglicisms in Europe* (u.s.). De Gruyter.

- Andersen, P. H. (2007). «*Oh bloody hell sir æ åsså tar æ av mæ kappa.*» *En undersøkelse av engelske innslag i rollespill* [Masteroppgave]. Universitetet i Tromsø.
- Christiansen, P. (2011, 12. oktober). Helt naturlig å bruke engelsk. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/kultur/i/BrVdv/ndash-helt-naturlig-aa-bruke-engelsk>
- Dodd, W. S. (2009). Malay subtitling for *The Tailor of Panama*. I H. C. Omar, H. Haroon & A. A. Ghani (Red.), *The sustainability of the translation field* (s. 465-479). Persatuan Penterjemah Malaysia.
- Fiedler, S. (2018). Phraseological Anglicisms in German: A look at a satirical TV program. *LFE. Revista de Lenguas para Fines Específicos*, 24(1), 71-95.
<https://doi.org/10.20420/rlfe.2018.223>
- Fiedler, S. (2022). «Mit dem Topping bin ich auch fein»: Anglicisms in a German TV cooking show. *Espaces Linguistiques*, 4, 1-25. <https://doi.org/10.25965/espaces-linguistiques.488>
- George, T. (2023, 20. november). *Exploratory research. Definition, guide, & examples*. Scribbr. <https://www.scribbr.com/methodology/exploratory-research/>
- Gottlieb, H. (1999). The impact of English: Danish TV subtitles as mediators of Anglicisms. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 47(2), 133-153.
- Gottlieb, H. (2001). Anglicisms and TV subtitles in an Anglified world. I Y. Gambier & H. Gottlieb (Red.), *(Multi) media translation: Concepts, practices, and research* (s. 249-258). John Benjamins.
- Gottlieb, H. (2004a). Language-political implications of subtitling. I P. Orero (Red.), *Topics in audiovisual translation* (s. 83-100). John Benjamins.
- Gottlieb, H. (2004b). Subtitles and international Anglification. *Nordic Journal of English Studies*, 3(1), 219-230. <https://doi.org/10.35360/njes.32>
- Gottlieb, H. (2012). Old films, new subtitles, more Anglicisms? I A. Remael, P. Orero & M. Carroll (Red.), *Audiovisual translation and media accessibility at the crossroads* (s. 249-272). https://doi.org/10.1163/9789401207812_015
- Graedler, A.-L. (2012). The collection of Anglicisms: Methodological issues in connection with impact studies in Norway. I C. Furiassi, V. Pulcini & F. Rodríguez González (Red.), *Anglicization of European lexis* (s. 91-109). John Benjamins.
- Gunnesdal, W. (2004, 13. oktober). Språkrådet lager strategi for å bevare norsk. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/sprakradet-lager-strategi-for-a-bevare-norsk/125749>
- Heidemann Andersen, M. (2020). Engelske lån i dansk: Nice to have eller need to have? *NyS - Nydanske Sprogstudier*, 58, 9-37. <https://doi.org/10.7146/nys.v1i58.120482>
- Heidemann Andersen, M. (2023). Selvbruner på og highlighteren on. Engelske lån i dansk tv og radio. *Danske Talesprog*, 22, 58-82.
<https://tidsskrift.dk/dansketalesprog/article/view/136455>
- Helgheim, E. (Produsent). (2014-2021). *Symesterskapet*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/symesterskapet/sesong/5/episode/DVFJ50000419>
- Hill-Madsen, A. (2019). The heterogeneity of intralingual translation. *Meta*, 64(2), 537-560.
<https://doi.org/10.7202/1068206ar>
- Intern rapport: NRK Publikumsservice. (2024-2025). 2025_03_21_Språk_anglisismer. [Oppbevares internt].
- Interne retningslinjer: NRK Tekstredaksjonen. (2024). Retningslinjer for teksting i NRK. [Oppbevares internt].
- Johannessen, M. B. (2014). «*Alt er awesome i mitt liv*»: *Social motivations for Norwegian-English code-switching* [Masteroppgave]. NTNU.
- Klinger, S. (2017). Foreignizing subtitling versus domesticating dubbing. *Finding Nemo in German*. *Interactions*, 26(1-2), 129-142.

- Kringkastingstjenestene. (2025). *Lov om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester*. (LOV-1992-12-04-127). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-127>
- Krohn, S. K. K. (2020). «*I had never heard about 'hooke' before I saw Skam*»: A study of the use of Anglicisms in urban and rural youth language as depicted in the TV-series *Skam* and *Lovleg* [Masteroppgave]. NTNU.
- Kulturdepartementet. (2000, 21. september). *TV2 konsesjonsvilkår*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/tv2-konsesjonsvilkar/id98951/>
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023, 27. januar). *Vedtekter for Norsk rikskringkasting AS*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/42ec01356cf14e08934331d4b8467e4d/vedtekter-for-norsk-rikskringkasting-as-1-januar-2023.pdf>
- Lueck, A. (2011). Writing without sound: Language politics in closed captioning. *Currents in Electronic Literacy*, 14, u.s. <https://currents.dwrl.utexas.edu/2011/writingwithoutsound.html>
- Lykke, P. (Produsent). (2020-2024). *Fra bølge til bestevenn* [TV-serie]. NRK. <https://tv.nrk.no/serie/fra-boelle-til-bestevenn/sesong/1>
- Løvik, V., Myhren, A. & Ødegård, S. S. (2024, 10. oktober). Føler seg feil fremstilt: - Utrolig skuffet. *TV 2 Underholdning*. <https://www.tv2.no/underholdning/farmen/foleer-seg-feil-fremstilt-utrolig-skuffet/17066004/>
- Meisfjord, H. M. (2021). *The use of Anglicisms among Norwegian YouTubers* [Masteroppgave]. NTNU.
- NRK. (u.å.). *Språkregler (bokmål)*. NRK-språket. <https://sprak.nrk.no/rettledning/bokmal/>
- Sajavaara, K. (1991). English in Finnish: Television subtitles. I V. Ivir & D. Kalogjera (Red.), *Languages in contact and contrast: Essays in contact linguistics* (s. 381-390). De Gruyter.
- Sand, N. P. (Produsent). (2022-2024). *Kompani Lauritzen: Tropp* [TV-serie]. TV 2. <https://play.tv2.no/programmer/underholdning/kompani-lauritzen-tropp/tropp-1>
- Screen Media. (u.å.). *Teksting*. Screen Media. <https://screenmedia.no/versjonering/>
- Solberg, J. I. (Produsent). (2024). *Dama til* [TV-serie]. NRK. <https://tv.nrk.no/serie/dama-til/sesong/1/episode/MYNT12000124>
- Språkrådet. (u.å.). *Norsk for engelsk*. Språkrådet. <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/praktisk-sprakbruk/norsk-for-engelsk/>
- Språkrådet. (u.å.). *Retningslinjer for god teksting i Norge*. Språkrådet. <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/praktisk-sprakbruk/retningslinjer-for-god-teksting-i-norge/>
- Sunde, A. M. (2018). A typology of English borrowings in Norwegian. *Nordic Journal of English Studies*, 17(2), 71-115. <https://doi.org/10.35360/njes.435>
- Sunde, A. M. (2016). «Inspect kniven i inventoryen min.» Språklig praksis i et nytt domene. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 34, s. 133-160.
- Sunde, A. M. & Kristoffersen, M. (2018). Effects of English L2 on Norwegian L1. *Nordic Journal of Linguistics*, 41(3), 275-307.
- Uri, H. (2024, 14. oktober). Jeg elsker Harald Eia. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/kultur/kommentar/i/OoWQMI/jeg-elsker-harald-eia>
- Vik, Ø. D. (2024). Skriften på skjermen. *Periskop*, u.s. <https://periskop.no/skriften-pa-skjermen/>
- Vikør, L. S. (2010). Language purism in the Nordic countries. *International Journal of the Sociology of Language*, 204, 9-30. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2010.028>
- Weston, D. (2017). A(nother) day in the life of a purist: Anglicisms in the speech of Norwegian university students. *Scandinavian Studies*, 89(1), s. 87-114. <https://doi.org/10.5406/scanstud.89.1.0087>

- Wetås, Å. (2023, 14. desember). *NRKs unike språkoppdrag - avgjørende for språkmangfoldet*. Språkrådet. <https://sprakradet.no/aktuelt/nrks-unike-sprakoppdrag-avgjorende-for-sprakmangfoldet/>
- Wetås, Å. (2024, 6. november). For snever analyse av språksituasjonen i Norge. *Utdanningsnytt*. <https://www.utdanningsnytt.no/engelsk-norsk-sprakradet/for-snever-analyse-av-spraksituasjonen-i-norge/421030>
- Zárate, S. (2021). *Captioning and subtitling for d/Deaf and hard of hearing audiences*. UCL Press.
- Zenner, E. & Van De Mieroop, D. (2017). The social and pragmatic function of English in weak contact situations: Ingroup and outgroup marking in the Dutch reality TV show *Expeditie Robinson*. *Journal of Pragmatics*, 113, 77-88. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2017.02.013>
- Zenner, E., Speelman, D. & Geeraerts, D. (2014). A sociolinguistic analysis of borrowing in weak contact situations: English loanwords and phrases in expressive utterances in a Dutch reality TV show. *International Journal of Bilingualism*, 19(3), 333-346. <https://doi.org/10.1177/1367006914521699>

Vedlegg 1. Oversettelsesstrategier

Merk at hvert av kildetekstelementene i tabellen under er oversatt kun én gang i materialet, med mindre det står et tall i parentes bak måltekstelementet. *Concentration*, for eksempel, er oversatt tre ganger, i alle tre tilfellene til *konsentrasjon*. *Obvious* er oversatt to ganger, begge gangene til *opplagt*, mens *facing* er oversatt en gang, til *belegg*, osv.

I hovedsak er det *direkte oversettelse* som er brukt, og bruken av denne er således ikke markert. Der *omskrivende oversettelse* er brukt, er dette markert med (O), og der det er brukt *kalkering*, er dette markert med (K).

Serie	Kildetekst	Måltekst
<i>Symesterskapet</i>		
Ord	concentration	konsentrasjon (3)
	obvious	opplagt (2)
	facing	belegg
	facingen	belegget
	extension	forlenging
	bust	bysten
	velvet	fløyel
	animal print	dyremønster
	add-on	tilbehøyr
	subtle	subtilt
	scary	skummelt
	perfect	perfekt
	overall	alt i alt
Ordsammenstillinger	natural waist	den naturlige midja
	out of date	utdaterte
	high-waisted jeans	jeans med høgt liv (O)
<i>Fra bølge til bestevenn</i>		
Ord	guidelines	råd
	mail	e-post
	credit	kred
	issuene	utfordringene

	confidence	selvtillit
	attack	angrep
	fuss	oppstyr
	touche	røre
	connectet	har kontakt
	basic-e	grunnleggende
Ordsammenstillinger	come on	kom an
	we can do it	det kan du gjøre (O)
	all over the place	kaos (O)
<i>Dama til</i>		
Ord	urge	trang
	outfiten	antrekket
	fame	berømmelse
	slip-up	glipp
	chugger	styrter
	misset	gikk glipp av
	addet	lagt ... til
	toxic	giftig
	awkward	kleint
	off	feil
	cleanere	bedre
	basically	bare; enkelt forklart
	yes	ja
Ordsammenstillinger	trust is like a broken mirror – even if you see it you will still see the lines	tillit er som et sprukket speil - selv om du ser det, ser du fortsatt strekene
	that's what I'm talking about	det er det jeg prater om
	action speaks louder than words	handling sier mer enn ord (O)
	think again	tro om igjen (O)
<i>Kompani Lauritsen</i>		
Ord	go	gå (2)
	followerne	følgerne
	connection	forbindelse
	cred	kred
	relief	lettet
	dealte	taklet
	rewarding	belønning
	chatte	prate
	hitte	treffe
	naillet	klarte
	nice	fint
	random	tilfeldige
	good	greit
	gassed	gira
	perfect	perfekt
	down	nedfor
	slow	sakte
	heavy	tungt
	insane	sprøtt
	fine	fint
	overall	alt i alt
	sorry	beklager
Ordsammenstillinger	night owl	nattugle
	commercial airplane	passasjerfly
	number ten	nummer ti
	it is what it is	det er det det er; det er som det er

	go to gate	gå til gaten
	very good	veldig bra
	Who's that man	hvem er den mannen
	It's me	det er meg
	life goes on	livet går videre
	good morning	god morgen
	Tamil-Cruise coming down	Tamil-Cruise kommer ned
	good to know	greit å vite
	we did it	vi klarte det
	for real	jeg mener det
	it is what it is	det er det det er; det er som det er (K)
	any day	når som helst (O)
	I'm so sorry	beklager (O)
	Le's go	kom igjen, nå drar vi (O)
	gassed to see it through	jeg må gjennomføre (O)